

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1941-42

DRAMA

10 J. VOMBERGAR:
VODA

Lit 2.—

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1941-XIX./42-XX.

DRAMA

Štev. 10

J. VOMBERGAR:

VODA

PREMIERA 16. JANUARJA 1942-XX.

»Voda«, veseloigra J. Vombergarja prihaja z letošnjo vprizoritvijo drugič na oder Narodnega gledališča. Prvič je bila vprizorjena v Drami v seziji 1932-33 in je v nji dosegla s sedemnajstimi predstavami najvišje število ponovitev in največji gmotni uspeh. Odtlej je »Voda« obšla skoraj vse podeželske in diletantske odre in je povsod žela priznanje in vzbujala veselje. Kasneje je Vombergar komedijo še predelal in izpopolnil in v tej novi obliki jo vnovič uprizarja Narodno gledališče. Radijsko poslušalstvo pozna avtorja tudi po številni skučih, ki jih je zanje izvajala radijska družina.

Vombergarja komedija nima do kraja enotnega komičnega značaja. Elementi satire se v nji prepletajo z burkastimi in lažjimi šaljivimi domisleki, vendar prevladuje satira. Avtorjev namen ni bil zaigrati gledalcem zgolj veselo potegavščino z vodovodom in spomenikom v Suhem Dolu, temveč mu je šlo predvsem za to, da bi ob šali svojega Amerikanca našel možnosti za nekoliko groteskni in satirični prikaz naše vasi, njega bitja in žitja, njenih prebivalcev in tipov in njih slabosti. Ni se kajpada lotil posebno velikih ali skritih človeških oziroma kmečkih nedostatkov. Njegova kritična pozornost velja bližjemu in manjšemu, zato pa se tudi ni zbrala na eno samo smeha in posmeha vredno strast, temveč na celo vrsto majhnih grehov in greškov, ki žive v našem kmetu in ki dajejo svojski značaj življenju v naši vasi.

Vzel je na muho pojave, kakršni so: tekmovanje med vaškimi mogotci, med bivšim in sedanjim županom; gruntarsko nadutost in nevoščljivost nasproti bajtarjem in kajžarjem; socialno brezobzirnost trdnih kmetov do siromakov; njihovo prikrito častihlepnost in stiskaštvo, ki pa je le šibkejša od častihlepnosti in škodoželjnosti; puhlo ambicioznost občinskih tajnikov, neskončno zgovornost in intrigantske sposobnosti vaše elite. Vsemu temu velja njegov smeh, ki se nekoliko zresni pri predstavi o posledicah teh značilnih pojavov v naši vasi, pri neslogi in pri nesposobnosti za kakršen koli skupni napredek, dokler se ti zasmehovani grehi mirno košatijo v življenju vasi. V tem smislu je njegova komedija rahlo poučna. Njen nauk ni človečanski, marveč ljudski in ljudska je tudi njegova veseleloigra.

Pri raznovrstnosti človeških lastnosti, ki se jim Vombergar posmehuje, prihaja njegovo delo nekajkrat v nevarnost, da bi se razblinilo in zgubilo strnjeno enotnost, toda osrednja zgodba oziroma potegavščina čvrsto obvladuje vse zastranitve in jih spretno vodi k skupnemu smotru in zaključku. Tudi ta poglobljena zgodba je malce tvegana in je kot osnova dogodkov ravno še sprejemljiva. Preprosta je in je po vsej svoji življenjski konkretnosti v skladu s preprostim in ljudskim značajem Vombergerjevega humorja in značajem njegove ljudske satirične volje. Iz teh setavin je nastala ta ljudska veseleloigra, ki teče živo, preprosto, veselo in hrupno in ki jo spretno ravna in vodi pisateljeva roka.

J. Vidmar

Fr. L.:

Nace Kapelj o „Obrekovalnici“

I.

Oni dan me sreča na kolodvoru Nace Kapelj ves klavern in potrta, kot da je bil prišel od dolge spovedi. Imel je nahrbtnik in palico. Očividno jo je nameraval kam mahiniti. Toda če vidiš Ljubljančana z nahrbtnikom iti proti kolodvoru, ti ni treba dolgo ugihati, kam jo misli vrezati. In res je bil namenjen v obljubljeni deželi Kanaan — na Dolenjsko.

Jaz tudi. Ko naskočiva kar prvi voz, mi reče Kapelj: »Da bi le našla kak kotichek, kjer bi bila lahko bolj sama! Rad bi ti namreč nekaj prav imenitnega povedal.«

Vesel sem ga bil, starega znanca, ki mi je tako dobro poznan in ljub kot ljubljanska megla ali prav prijeten maček po družbi dobrih prijateljev. Nace pa ni bil prav nič meglen, še manj mačkast, pač pa se ga je držalo še zmeraj majavo-trdno moštvo, ki je prav dober znak možakov našega časa. Dobrodošel mi je bil kot sončni dan ali izplačan upnik iz davnih časov. Ni se motovilil dolgo okoli ogla, kar naenkrat mi reče:

»Včeraj popoldne sem bil pa pri vas v Drami.«

»Ti vsaj ni bilo treba vstopnice plačati,« mu smehljuje odgovorim.

»Tako imenitne predstave bi si ne mogel kupiti noben ljubljanski bogataš za drag denar kot sem jo imel jaz, uboga sirota, zastonj. Bil sem namreč v vaši »obrekovalnici.«*

Malo sem zardel in zažgečkalo me je, ko sem se nehote tu v dolenjskem vlaku spomnil veselja in težav naših igralcev.

Na nasprotni klopi sta sedela dva mlada človeka. Ona v zadregi in z nasmehom na licu. On ves rdeč in nič v zadregi, toda tudi z nasmehom na licu.

Govorila sta prijetno dolenjščino, ki zveni najlepše iz nasmejanih ust.

»Srečna mladost,« sem si mislil, toda ravno v tem trenutku je vstopil sprevodnik. Fant ni imel voznega listka. Iskal ga je po listnici in vseh žepih, toda listka ni hotelo biti v nobenem razporku. Zadrega, razburjenost in nevšečnost.

»Saj sem sama videla, da ga je kupil,« ga je zagovarjalo dekle.

Sprevodnik pa takim besedam včasih verjame, včasih pa ne, toda v obeh primerih je treba plačati na novo celo voznino. Rekel je tedaj:

»Čez nekaj časa pridem nazaj, če ga najdete, prav, če pa ne, bomo sestavili nov vozni listek.«

In je šel. Obema mladina je bilo nerodno, ne radi stroškov, temveč radi sopotnikov. Fant je odšel za sprevodnikom in tedaj nam reče dekle:

»Kupil je listek, videla sem. Kaj ga ne bi, saj ima lastno hišo in je samostojen obrtnik.«

Izraz njenega lica je postal v tem trenutku lepši in čistejši. Zelo lep.

Ko je vlak zapuščal predor in se nam je zasmejala pred očmi Višnja gora kot Betlehem nad jaslicami, je na postaji izstopilo mnogo Polžarjev in drugih bisagarjev.

Nace Kapelj pa jih je začel iz rokava stresati prav na gosto, da bi popravil, kar je zamudil radi te zadeve z listkom. Takole mi jih je nadrobil:

»Gledal sem jih, kako so sedeli v »Obrekovalnici«, nekateri klavirni in otožni, drugi spet dobre volje, vendar sem bral z vseh obrazov, misli in besed, da je naša Talija le tisti kraj, ki spada med najlepše koščke domovine.

Z mnogimi igralci sem govoril.

Eden mi je prav resno tožil, da mu kritika dosledno očita, da nikoli ne zna svoje vloge. To je bil še mlad gospod, ki je recitiral Hamleta in Macbêtha, kakor bi veho izdrli, svojih vlog pa res ni znal, kakor so mi povedali tudi njegovi tovariši.

Zelo žalostno mi je bilo pri srcu, ko sem poslušal tarnanje sina vedre boginje Talije. Zato sem mu bodrilno omenil:

»Nič zato, mladenič! Radi tega vam pa res ni treba glave kločiti. So bili pa že večji svetovni igralci, ki jim peresni praskači niso vedeli drugega očitati kot to, da ne znajo vloge. Znati svojo vlogo do konca in na izust — to je znal malokdo na tem ubogem svetu!«

Igralec se je milo-žalostno nasmehnil in umolknil.

Ko ogovorim drugega, sem opazil, da neprestano suho pokašljeje. Že na prvi pogled se mi je videl bolan. Ko sem mu nehote omenil, da je v nekaterih vlogah očitno boljši kot v drugih, mi je odgovoril:

»Veste, včasih me zagrabi in me strese kot bi terjala dušo od mene. Že v naprej vem, kdaj bo prišla in v takih trenutkih sem res nestrpen in zaskrbljen, kateri bo močnejši, jaz ali moja — terjavka... Kateri izmed ljudi v parterju ve zame in za mojo skrb?!«

Tesno mi je bilo pri srcu, ko sem iskal besed in jih končno našel, dobro vedoč, da so samo — besede:

»Iz zgodovine slovenskega gledališča vam je gotovo znano, da je bil veliki naš komik Anton Verovšek, navidezno najbolj zdrav Ljubljanec, zadnja leta na smrt bolan. Takrat si je želel igrati samo tragične vloge, pri katerih pa se je občinstvo prisrčno zabavalo. Toda on jih je igral in še igral, ker je dobro vedel, da mora dati svoji boleznin občinstvu, od katerega se je za vedno poslavljal, zase in zanj — svojo največjo dajatev...«

Bolni igralec se mi je za te besede zahvalil z nemim smehljajem, toda njegov pogled mi je glasno govoril, da jim ne verjame.

Naenkrat stopi v »Obrekovalico« znani naš slovenski režiser in učitelj igralskega naraščaja. Bil je vidno razburjen in upehan.

»Gospoda, za to zimo sem s sočivjem, krompirjem in fižolom preskrbljen! Celo krvavice se mi obetajo — tudi nekaj masti znabiti.«

Na našo radovednost, kje in odkod pridejo vse te dobrote, nam hitro pojasni:

»Oh, saj veste, da smo imeli pred leti Dramsko šolo! Med mojimi učenci je bil mlad veder dečko, ki je sanjaril samo o Hamletu. Saj takih je mnogo, Hamlet spada takorekoč med življenjske dobe slehernega človeka, nekaterih se pa drži vse življenje.

Ko smo poskušali nekoč prav preprosto recitacijo, se je kar hitro pokazalo, da ima mladi mož mnogo več veselja in ljubezni do gledališča — kot sposobnosti. Vprašal sem ga tedaj, kakšen je njegov »civilni« poklic. Povedal mi je, da je edini sin premožne vdove v ljubljanskem okolišu, mati da ima veliko posestvo ter da se bavi tudi z vrtnarijo, ki dobro nese.

Zrojil sem bil nad njim in ga poslal domov. Edinec na velikem posestvu — mlad in zdrav kmetski sin — pa k gledališču! Ta, ki bi, priklenjen na svojo grudo, lahko narodu stokrat več koristil! Ogorčen sem bil!

Užaljen je odšel iz dramske šole. Vsi smo ga imeli radi.

Lani se je oženil in z mlado pridno ženo kar dobro orjeta. Včeraj me pa pred Nunsko cerkvijo ogovori starejša kmetica:

»Saj ste vi, spoznala sem vas! Vam bo naša krščenica še jutri

pripeljala od vsakega nekaj, kar imamo in kar je zdaj težko dobiti. Samo naslov mi povejte. In klali bomo tudi, je prav čedna svinja; nova gospodinja jo je odkrmila, postaviti se je hotela! Pa še nekaj masti boste dobili! Tako sem vam hvaležna in nikoli vam ne pozabim, da ste takrat našega paglavca iz teatra napodili! Sam Bog vas je razsvetlil! Zdaj je že k pameti prišel, ročno se je oprijel gospodarstva in z ženo jo imenitno vozita. Nič ne rečem, kako nedeljo popoldan ga še vedno zanese v Dramo, ženo vzame sabo, čez teden je pa pameten in priden fant...«

»Gospoda, zdaj pa veste, odkod bom za to zimo preskrbljen«, je končal svojo povest učitelj dramske šole.

Tedaj se oglasi v kotu priljubljeni naš komik:

»Meni se pa ni tako dobro izteklo. Že ves mesec me je pozdravljaj na cesti mlad človek, očitno dijak. Pred dnevi me pa obišče in me naprosi, če bi ga hotel poučevati v igranju. Ko ga vprašam, koliko je star, mi odgovori, da ima sedemnajst let. Rekel sem mu, naj se spet oglasi, ko bo dvajset let star. Zasukal se je na peti in užaljen odšel. Zdaj ga srečavam na cesti in me ne pozdravlja več. zdi se mi celo, da se mu iz oči nekaj bliska, nekak izzivalec porog in srd. No, nič ne dé. Krvavic mi ta človek ne bo poslal. Zelo mogoče pa je, da me bo začel — v poznejših letih spet pozdravljati, ko bo uvidel, da sem imel prav. To njegovo spoznaje mi bo ljubše — od krvavic.«

Z zanimanjem sem poslušal igralce brez šminke in kostuma...«

Tako je končal Nace Kapelj, zakaj v tem trenutku se je vrnil v oddelek mladi mož, ki ni imel voznega listka.

Sedel je k dekletu in rekel:

»Bom pa plačal, ali se je vredno jeziti?!«

Oba sta se smejala in on je nehote vzel v roke časopis, ki ga je bil prej položil na klop poleg sebe.

In pod časopim je bil — seveda vozni listek.

»Srečna mladost«, sem si zopet mislil.

Sprevodnik pride, ona mu pomoli ponosno fantov vozni listek:

»Samo, da ne boste mislili, da ga ni kupil!«

Sprevodnik se nekaj opravičuje, vlak brzi in beži, bližamo se končni postaji, na dekletovem obrazu — ponos, zadoščenje in lepota ...
(Konec prih.)

* »Obrekovalnica« je sobica poleg odra, kjer se shajajo igralci pri skušnjah med odmori. Njen naziv je nekoliko pretiran in obrekljiv. Op. pis.

Spomini Stanislavskega

(Iz knjige »Igralčevo delo na samem sebi«)

»Ravno to je bilo dobro, da ste zaradi nečesa sedeli, ne da bi igrali,« — je pograbil Torcov njene besede. — »Kaj je bolje počvašem,« — se je obrnil k vsem, — sedeti na odru in kazati nožice kakor Veljaminova, samega sebe v celoti kakor Govorkov, ali sedeti in nekaj delati, pa bodi kaj še tako neznatnega. Lahko da je nezanimivo, toda to ustvarja življenje na odru, medtem ko nas razkazovanje samega sebe v tej ali oni obliki kratko malo vrže z ravni umetnosti.

Na odru je treba delati. Dejavnost, aktivnost — na nji sloni dramatična umetnost, umetnost igralca, akterja. Beseda drama sama pomeni v stari grščini »vršeče se dejanje«, v latinščini ji ustreza beseda actio, tista beseda, katere koren, akt je prešel tudi v naše besede: »aktivnost«, »akter«, »akt«. Drama na odru je torej dejanje, ki se vrši pred našimi očmi, in igralec, ki stopi na oder, postane dejaven.

»Oprostite prosim,« — je nenadoma spregovoril Govorkov. — »Izvolili ste reči, da je na odru treba dejavnosti. A dovolite vprašanje, zakaj in kako je vaše sedenje na odru dejavnost? Po mojem je to popolna in absolutna nedejavnost.«

»Ne vem, ali je bil Arkadij Nikolajevič dejaven ali ne,« — sem spregovoril razburjeno, — »toda njegova nedejavnost je bila stokrat bolj zanimiva kakor vaša dejavnost.«

»Nepremičnost na odru sedečega igralca še ne pomeni njegove nedejavnosti,« — je pojasnjeval Arkadij Nikolajevič. — »Lahko

je nepremičen, pri tem pa vendarle resnično dejaven, seveda ne vnanje, fizično, temveč notranje, duševno. Več. Pogosto nastane fizična nepremičnost iz stopnjevane notranje dejavnosti, ki je posebno važna in zanimiva v umetnosti. Vrednost umetnosti je odvisna od njene duhovne vsebine. Zato bom nekoliko spremenil svojo formulo in porečem: *na odru je treba dejavnosti — notranje in vnanje*.

S tem je izpolnjena ena izmed poglavitnih osnov naše umetnosti, ki je v svojem bistvu aktivnost in dejavnost naše odrske tvornosti in umetnosti.

*

»Igrajva novo igro,« — je nagovoril Torcov Maloletkovo. »Njena vsebina je tale: vaša mati je izgubila službo in s tem tudi zaslužek; prodati nima ničesar, da bi za vas plačala šolnino v dramatični šoli, iz katere boste jutri izključeni, ker ne morete plačati učnine. Toda vaša tovarišica vas hoče rešiti in ker nima denarja, vam prinese iglo z dragimi kamni, edino dragoceno reč, ki jo premore. Plemenito dejanje vaše prijateljice vas je razburilo in ganilo. Toda kako sprejeti tako žrtev?! Ne morete se odločiti, da bi jo sprejeli in se branite. Tedaj vtakne prijateljica iglo v zaveso in odide na hodnik. Vi za njo. Tam se izvrši dolg prizor pregovarjanja, odklanjanja, prijateljica odide, vi pa se vrnete v sobo po iglo. Toda... Kje vendar je? Menda je ni kdo medtem vzel! V stanovanju, kjer prebiva veliko ljudi, je to mogoče. Prične se nemirno in skrbno iskanje.

Stopite na oder. Jaz zataknem iglo, vi pa jo iščite v eni izmed gub na zastorih.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Josip Vidmar. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

ACQUA

Commedia paesana in tre atti, di Joža Vombegar.

Regia di Milan Skrbišek.

Jernej Rebrnik, sindaco del comune di Suhodol	Cesar
Franca, sua moglie	P. Juvanova
Anka, sua figlia	V. Juvanova
Joško, suo figlio	Tiran-Orel
Katrica, sua nipote	Simčičeva
Janko Kopriva (Prelesnik), fabbricante americano	Gregorin
Jaka Jakopič, segretario del comune	Gale
Portalettere	Stupica
Marko Ažman, commerciante e industriale in legnami	Potokar
Martin, suo figlio	Presetnik
Knè, ricco possidente, ex sindaco	Bratina
Primožek } possidenti {	Lipah
Jeran }	Brezigar
Špin }	Peček
Robas }	Plut
Lužar }	Vertin
Šimen, capannaro e calzolaio	Košič
Hribarica, vedova, ricca possidente	Rakarjeva
Tinče, suo figlio	Kralj-Tiran

Un giovinne servo, due operai

possidenti, capannari, pompieri, scolari, ospiti della città, rappresentazione della autorità.

Suonatore d'armonica, e musica paesana.

La cassa si apre alle ore 16:30 Inizio della rappresentazione alle ore 17
Fine dello spettacolo alle ore 19:45

VODA

Kmečka komedija v treh dejanjih. Spisal Joža Vombergar.

Režiser Milan Skrbinšek

Jernej Rebrnik, župan občine suhodolske	Cesar
Franca, njegova žena	P. Juvanova
Anka, njegova hči	V. Juvanova
Joško, njegov sin	Tiran-Orel
Katrica, njegova nečakinja	Simčičeva
Janko Kopriva (Prelesnik), tovarniški podjetnik iz Amerike	Gregorin
Jaka Jakopič, občinski tajnik	Gale
Poštar	Stupica
Marko Ažman, trgovec in lesni industri- jalec	Potokar
Martin, njegov sin	Presetnik
Knež, bogat posestnik, bivši župan	Bratina
Primožek	Lipah
Jeran	Brezigar
Špin	Peček
Robas	Plut
Lužar	Vertin
Šimen, bajtar in čevljar	Košič
Hribarica, vdova, posestnica	Rakarjeva
Tinče, njen sin	Kralj-Tiran

Hlapčè, dva delavca.

posestniki, bajtarji, ognjegasci, šolski otroci, gostje iz mesta, predstavniki oblasti.

Harmonikar in kmečka godba.

čajna se odpre ob 16:30

Začetek ob 17

Konec ob 19:45

